

Sıla GEN KAYA¹
A. Deniz ABİK²

¹İstanbul Aydın Üniversitesi, Fen-
Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve
Edebiyatı Bölümü, İstanbul, Türkiye

²Çukurova Üniversitesi, Fen-
Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve
Edebiyatı Bölümü, Adana, Türkiye

¹Department of Turkish Language
and Literature, İstanbul Aydın
University, Faculty of Art and
Science, İstanbul, Turkey

²Department of Turkish Language
and Literature, Çukurova University,
Faculty of Art and Science, Adana,
Turkey

Bu makale 20-22.10.2010 tarihinde Kara-
manoğlu Mehmetbey Üniversitesi tarafından
düzenlenen I. Su Kaynakları Yönetimi Sem-
pozyumu'nda sunulan sözlü bildirinin gözden
geçirilmiş ve genişletilmiş biçimidir.

Geliş Tarihi/Received: 21.08.2021

Kabul Tarihi/Accepted: 03.03.2022

Sorumlu Yazar/Corresponding Author:
Sıla GEN KAYA
E-posta: silakaya@aydin.edu.tr

Atf: Gen Kaya, S. & Abik, A. D. (2022). Ku-
tadgu Bilig'de Su Metaforları. *Turcology
Research*, 74, 287-295.

Cite this article: Gen Kaya, S. & Abik, A.
D. (2022) Water Metaphors in Kutadgu
Bilig. *Turcology Research*, 74, 287-295.

Content of this journal is licensed
under a Creative Commons
Attribution-NonCommercial 4.0
International License.

Kutadgu Bilig'de Su Metaforları

Water Metaphors in Kutadgu Bilig

Öz

11. yüzyılda Yusuf Has Hacib'in Karahanlı Türkçesi ile yazdığı bir mesnevi olan Kutadgu Bilig, İslami Türk edebiyatının ilk eseridir. Kutadgu Bilig adı baht, devlet, saadet veren bilgi demektir. Hükümdarlara yönetme bilgisi veren alegorik bir eserdir. Eserdeki dört karakter, dört özelliği temsil eder. Küntogdı (Gündoğdu) adaleti, kanunu; Aytoldı (Aydoldu) saadeti; Ögdülmüş (Övülmüş) aklı ve Odgurmış (Uyandırılmış) akıbeti temsil eder. Kutadgu Bilig, bu dört karakterin konuşmaları üzerine kuruludur. Su bolluğun, temizliğin, hayatın kaynağı olması bakımından Türk kültüründe büyük önem taşıyan bir kavramdır. Suya verilen değer yansımaları Kutadgu Bilig'de de görülmektedir. Eserde suw "su" sözcüğünün geçtiği 81 beyit bulunmaktadır. Bunların yarıya yakın bir kısmında su sözcüğünün kullanımı metaforiktir. Söz konusu beyitler gözden geçirildiğinde Türklerin önem verdiği itibar, bilgi, anlayış, beylik, kanun gibi birtakım kavramların su aracılığı ile metaforik olarak anlaşıldığı görülmektedir. Bunların yanında hayat, şöhret, mutluluk, güzel söz gibi kavramların da su aracılığı ile metaforik olarak ifade edildiği anlaşılmaktadır. Bu çalışmada Kutadgu Bilig'de geçen su metaforları Kavramsal Metafor Kuramı açısından incelenmektedir. Hangi kavramların su aracılığı ile ifade edildiği üzerinde durularak Karahanlı dönemi özelinde Türklerin suya verdiği önemin metaforik dil kullanımına nasıl yansıdığını göstermek amaçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kavramsal Metafor Kuramı, Kutadgu Bilig, Metafor, Su

ABSTRACT

Kutadgu Bilig, a mesnevi written by Yusuf Has Hacib in Karakhanid Turkish in the 11th century, is the first work of Islamic Turkish literature. The name Kutadgu Bilig means fortune, state, and knowledge that gives happiness. It is an allegorical work that gives knowledge of rulership to rulers. The four characters in the work represent four characteristics. Küntogdı (Gündoğdu) justice, law; Aytoldı (Aydoldu) happiness; Ögdülmüş (Övülmüş) mind and Odgurmış (Uyandırılmış) fate. Kutadgu Bilig is built on the speeches of these four characters. Water is a very important concept in Turkish culture as it is the source of abundance, cleanliness, and life. Reflections of the value given to water are also seen in Kutadgu Bilig. There are 81 couplets in the manuscript where the word suw is mentioned. The use of the word water in nearly half of them is metaphorical. When these couplets are reviewed, it is seen that some concepts such as dignity, knowledge, understanding, principality, and law, which the Turks attach importance to, are understood in terms of water. In addition to these, it is understood that concepts such as life, fame, happiness and the good word are conceptualized with water. In this study, water metaphors in Kutadgu Bilig are examined in terms of Conceptual Metaphor Theory. By emphasizing which concepts are understood in terms of water, it is aimed to show how the importance given to water by the Turks in the Karakhanid period reflected on the use of metaphorical language.

Keywords: Conceptual Metaphor Theory, Kutadgu Bilig, Metaphor, Water

Giriş

11. yüzyılda Yusuf Has Hacib'in Karahanlı Türkçesi ile yazdığı bir mesnevi olan *Kutadgu Bilig*, İslami Türk edebiyatının ilk eseridir. *Kutadgu Bilig* adı "baht, devlet, saadet veren bilgi" demektir. Hükümdarlara yönetme bilgisi veren alegorik bir eserdir. Eserdeki dört karakter, dört özelliği temsil eder. Küntogdı (Gündoğdu) adaleti, kanunu; Aytoldı (Aydoldu) saadeti; Ögdülmüş (Övülmüş) aklı ve Odgurmış (Uyandırılmış) akıbeti temsil eder. Kutadgu Bilig, bu dört karakterin konuşmaları üzerine kuruludur.

Su bolluğun, temizliğin, hayatın kaynağı olması bakımından Türk kültüründe büyük önem taşıyan bir kavramdır. Ögel'e göre Türk geleneklerinin köklerini tutan, en büyük temeldir. Köktürkler, yer-su inancı ve anlayışına büyük önem vermişlerdir. Ögel'e göre yer-su inancı tam bir "vatan" anlayışıdır. Sular, Türklerin yalnızca dinlerinde değil devlet anlayış ve inanışlarında da büyük rol oynamıştır (Ögel, 1995: 315).

Suya verilen bu değer yansımaları *Kutadgu Bilig*'de de görülmektedir. Eserde suw "su" sözcüğünün geçtiği 81 beyit bulunmaktadır. Bunların yarıya yakın bir kısmında su sözcüğünün kullanımı metaforiktir. Söz konusu beyitler gözden geçirildiğinde Türklerin önem verdiği itibar, bilgi, anlayış, beylik, kanun gibi birtakım kavramların su aracılığı ile metaforik olarak anlaşıldığı görülmektedir. Bunların yanında hayat, şöhret, mutluluk, güzel söz gibi kavramların da su aracılığı ile metaforik olarak ifade edildiği anlaşılmaktadır. Bu çalışmada *Kutadgu Bilig*'de geçen su metaforları Kavramsal Metafor Kuramı açısından incelenmektedir. Hangi kavramların su aracılığı ile anlaşıldığı üzerinde durularak Karahanlı dönemi özelinde Türklerin suya verdiği önemin metaforik dil kullanımına nasıl yansıdığını göstermek amaçlanmaktadır.

Bilişsel dilbilimin inceleme alanlarından biri olan Kavramsal Metafor Kuramına göre metafor "kavramsal alanlar arasındaki haritalamalar" (Lakoff, 1993: 203), "farklı kavramsal alanlar arasında bulunan haritalamaları ya da örtüşmeleri içeren bir kavramsal bağdaştırma biçimi" (Evans, 2007: 136),

“bir kavramsal alanın başka bir kavramsal alan bakımından anlaşılması” (Kövecses, 2010: 4) biçimlerinde tanımlanır. Metafor, insanların kavramsal yapısında bulunan ve dilsel biçimlerle ifade edilebilen alanlar arası haritalamalar olarak kabul edilebilir (Gen 2015: 16).

Klasik metafor anlayışı metaforu anlatımı süslemeye yarayan, kavramsal boyutu olmayan dilsel bir görüngü olarak ele alır (Kövecses, 2010: 78). Çağdaş metafor anlayışı ise metaforu yalnızca dilin değil aynı zamanda düşüncenin bir ürünü olarak görür. Lakoff'a göre metafor, “soyut kavramları anlamamıza ve soyut düşünmemize aracı olan temel yapıdır” (Lakoff, 1993: 244). Evans ve Green, metaforun yalnızca dilin biçimsel bir özelliği olmadığını, düşüncenin kendisinin doğası gereği metaforik olduğunu ifade eder (Evans & Green, 2006: 286). Yu'ya göre metaforik haritalamalar dilde kendilerini gösteren ancak temelde kavramsal olan yapılardır (Yu, 1998: 238). *Kutadgu Bilig*'de geçen su ile ilgili metaforik ifadelerin dikkat çekecek ölçüde çok ve çeşitli olması bu görüşü destekler niteliktedir. Söz konusu kullanımlar suyun Türk kültürü ve düşüncesinde taşıdığı önemin dile nasıl yansıdığını göstermektedir.

Metaforun, dilin olduğu kadar düşüncenin de ürünü olması bakımından dilsel ve kavramsal olmak üzere iki boyutu vardır. *Metafor* ya da *kavramsal metafor* terimleri metaforun düşünce boyutunu ifade ederken, *metaforik ifade* terimi ise haritalamayı yansıtan dilsel ifadelerle göndermede bulunur (Kövecses, 2010: 4-6; Lakoff, 1993: 204-209). Kavramsal Metafor Kuramına göre metaforlar *A Kavramsal Alanı B Kavramsal Alanıdır* ya da *Hedef Alan Kaynak Alanıdır* biçiminde kalıplarla ifade edilerek büyük harflerle gösterilir¹ (Kövecses, 2010: 4; Lakoff, 1993: 207). Söz konusu kalıp ifadeler metaforun kavramsal boyutunu yansıtır. Bu çalışmada *A kavramsal alanı ya da hedef alan* terimleri *Kutadgu Bilig*'de su aracılığı ile metaforik olarak anlaşılabilir, bilgi, anlayış, beylik, kanun gibi kavramlara göndermede bulunmaktadır. *B kavramsal alanı* ya da *kaynak alan* terimleri ise suya göndermede bulunmaktadır. Örneğin itibar kavramının yüz suyu kavramı aracılığı ile metaforik olarak ifade edildiği aşağıda yer alan beyitte *A kavramsal alanı* ya da *hedef alan* terimleri ile göndermede bulunulan kavram itibardır; *B kavramsal alanı* ya da *kaynak alan* terimleri ile göndermede bulunulan kavram ise sudur:

bayusa bedüse yadılsa çawı

kiter men anıngdın kiter yüz suwı (KB: 737)

“Zenginleşip, büyüyerek, şöhreti yayılınca, ben ondan uzaklaşırım; onun da itibarı gider”

(Arat, 1959: 64).

Yöntem

Bu çalışmanın örneklemini Yusuf Has Hacib'in *Kutadgu Bilig* adlı eseri oluşturmaktadır. Çalışmada *Kutadgu Bilig*'deki su ile ilgili kavramsal metaforlar ve metaforik ifadeler belirlenmiştir. Veri toplama aşamasında Arat'ın (1999) *Kutadgu Bilig I Metin* adlı çalışmasından yararlanılmıştır. Eserdeki metaforik ifadeler belirlenirken Pragglejaz, Group'un geliştirdiği metafor belirleme yöntemi (MIP) kullanılmıştır. Bu yöntem şu adımları izler: 1. Genel anlamı elde etmek için bütün metin okunur. 2. Metindeki sözcüksel ögeler belirlenir. 3.a. Metindeki her bir sözcüksel ögenin bağlamsal anlamı belirlenir. 3.b. Her bir sözcüksel ögenin diğer bağlamlarda, verilen bağlamdan daha temel bir anlamı olup olmadığı belirlenir. 3.c. Eğer sözcüksel ögenin diğer bağlamlarda, verilen bağlamdan daha temel bir anlamı varsa bağlamsal anlamın temel anlamla çelişip çelişmediğine karar verilir. 4. Çelişki varsa sözcüksel öge metaforik olarak işaretlenir (Pragglejaz, 2007: 3). Bu inceleme yapılırken Arat'ın (1979) *Kutadgu Bilig III İndeks*'inden yararlanılmıştır. İçerisinde *suw* “su” sözcüğü geçen beyitlerdeki sözcüksel birimlerin temel ve bağlamsal anlamları belirlenmiş, bağlamsal anlamı ile temel anlamı arasında çelişki olan sözcükler metaforik olarak işaretlenmiştir. Kavramsal metaforu yansıtan metaforik ifadeler, ilgili metaforun altında gösterilmiştir. Su ile ilgili metaforik ifadelerin yer aldığı beyitler ayrıca içerisinde KB kısaltması ve *Kutadgu Bilig I Metin*'deki (1999) beyit numaraları ile verilmiştir. Beyitlerin Türkiye Türkçesine aktarımında Arat'ın (1959) *Yusuf Has Hâcib Kutadgu Bilig II Tercüme* adlı eserine bağlı kalınmıştır. İlgili beyitler Dankoff'un (1983) *Yūsuf Khāss Hājib Wisdom of Royal Glory (Kutadgu Bilig) A Turko-Islamic Mirror for Princes* adlı eseriyle karşılaştırılarak Arat'tan (1959) farklı yorumlanan kısımlar ayrıca belirtilmiştir.

Kutadgu Bilig'de Su Metaforları

Kutadgu Bilig'de içerisinde *suw* “su” sözcüğü geçen beyitlerin önemli sayılabilecek bir kısmında çeşitli kavramların su aracılığı ile metaforik olarak ifade edildiği görülmektedir. Bu kavramların başında itibar gelmektedir. Eserde ayrıca güzel söz, bilgi, bey, anlayış, kanun, mutluluk, şöhret ve hayat kavramlarının su açısından kavramlaştırıldığı beyitler yer almaktadır. *Kutadgu Bilig*'de yer alan su metaforları *İtibar Sudur*, *Güzel Söz Sudur*, *Bilgi Sudur*, *Bey Sudur*, *Anlayış Sudur*, *Kanun Akarsudur*, *Mutluluk Sudur*, *Şöhret Sudur*, *Hayat Kaptaki Sudur* metaforlarıdır.

İtibar Sudur

İtibar, *Kutadgu Bilig*'de su aracılığı ile en sık metaforik olarak ifade edilen kavramdır. Su herkesçe değeri olan, vazgeçilmez bir maddedir. Bu bakımdan itibarı anlatmak için değeri herkesçe bilinen sudan yararlanılmıştır. *Kutadgu Bilig*'de itibarın yüz suyu, bey suyu ve söz suyu kavramları aracılığı ile metaforik olarak anlaşıldığı görülmektedir.

Ögel (1995: 333), Arat (1959) ve Dankoff (1983) *Kutadgu Bilig*'de çeşitli beyitlerde geçen yüz suyu kavramını çoğunlukla onur ve şeref ile ilişkilendirmişlerdir. Yüz suyu kavramını bazı beyitlerde ihtişam (Dankoff, 1983: 63), parıltı ya da parlama (Arat, 1959: 165; Dankoff, 1983: 141, 179) gibi sözcüklerle açıklamışlarsa da bu kavramı esasen itibar ile ilişkilendirdikleri anlaşılmaktadır. İtibarın kavramlaştırılmasında en sık başvurulan ifadeler *yüz suwı* “yüz suyu” ve *yüzi suwlan-* “yüzü sulan-” ifadeleridir. Yüzün *suwluğ* “sulu” olması da itibarı anlatmak için kullanılan ifadeler arasındadır. Bu kavramlaştırma biçiminde yüz itibarın kapsayıcısı durumundadır; itibar sahibi insanın yüzü sulu, parlak olmaktadır. Suyun temiz, berrak, parlak olması itibarlı insanın yüzünün temiz ve parlak olması ile örtüşmektedir. Aşağıda itibarın *yüz suwı* ile kavramlaştırıldığı beyitler yer almaktadır:

1 Bu çalışmada metaforlar dergi yazım kuralları gereği her sözcük büyük harfle başlayacak şekilde küçük harflerle gösterilmiştir.

bayusa bedüse yadılsa çawı

*kiter men anıngdın kiter **yüz suwı** (KB: 737)*

“Zenginleşip, büyüyerek, şöhreti yayılınca, ben ondan uzaklaşıyorum; onun da itibarı gider”

(Arat, 1959: 64).

Arat, (1959: 64) yukarıdaki beyitte (737) geçen *yüz suwı* ifadesini “itibar” ile açıklarken Dankoff (1983: 63) “ihtişam” ile açıklamıştır. Dankoff, aynı ifadenin geçtiği aşağıdaki beyitlerde (2007, 4289, 5516, 5518, 6040, 6108) ise “onur, şeref” ifadesini kullanmıştır (Dankoff, 1983: 105, 179, 219, 237, 239).

bayat kimke birse uwut köz suwı

*angar birdi devlet tükel **yüz suwı** (KB: 2007)*

“Tanrı kime hayâ ve iz’ân vermişse, ona devlet ile birlikte bütün şerefleri vermiş demektir”

(Arat, 1959: 152)

otunka katılma ay aslı arıĝ

***yüzüngnüng suwın** iltge sindin arıĝ (KB: 4289)*

“Alçaklara katılma ey aslı temiz, temiz itibarını senden uzaklaştırır”

(Arat, 1959: 309)

olarda birisi tiler yüz suwı

*angar **yüz suwı** kılĝu kansa kıwı (KB: 5516)*

“Onlardan biri şeref için çalışır; onu, şeref vermek suretiyle, tatmin et”

(Arat, 1959: 395)

*takı bir tiler neng yime **yüz suwı***

hem at ton tiler kör yorisa sawı (KB: 5518)

“Bâzısı hem mal, hem şeref ister; bir de unvan, hil’at ve nüfûz peşindedir”

(Arat, 1959: 395)

neçe aĝsa tüşte aĝar kut kıwı

*aĝırlık bulur ked bulur **yüz suwı** (KB: 6040)*

“Rüyâda insan ne kadar yükselirse, onun bahtı ve hâli de o kadar yükselir”

(Arat, 1959: 432)

iki neng turur dünyâ atı çawı

*biri neng tawar ol biri **yüz suwı** (KB: 6108)*

“Dünyâda şân ve şöhret iki şey ile kaimdir; biri mal, mülk sâhibi, biri şerefli olmaktır”

(Arat, 1959: 437)

Aşağıdaki beyitlerde itibarlı olmanın *yüzi suwlan-* ile ifade edildiği görülmektedir:

tili birle yalnguk sözi sözlenür

*sözi yakşı bolsa **yüzi suwlanur** (KB: 275)*

“İnsan sözünü dili ile söyler; sözü iyi olursa, yüzü parlar”

(Arat, 1959: 31)

*uwut birle yalnguk **yüzi suwlanur***

uwut bolsa ötrü közi suwlanur (KB: 2207)

“Hayâ ile insanın şerefi artar; hayâ sahibinin bundan dolayı gözü parlar”

(Arat, 1959: 165)

*yawuzka yüz ursa **yüzi suwlanur***

kiçigke köz açsa bedüklük bulur (KB: 3078)

“Eğer o kötü birine teveccüh ederse, o kimse şeref kazanır; eğer küçüğe bakarsa, o büyüklük bulur”

(Arat, 1959: 226)

Dankoff (1983: 141), yukarıdaki beyitte (3078) geçen *yüzi suwlan-* ifadesini asalet ile ilişkilendirmiş, Arat’tan (1959: 226) farklı olarak, “asalet parıltısı elde etmek” biçiminde açıklamıştır. Dankoff (1983: 48; 112) diğer beyitlerde (275, 2207) Arat’la (1959: 31; 165) benzer şekilde bu ifadeyi itibar ile ilişkilendirmiştir.

Kutadgu Bilig’de yer alan bir beyitte ise itibar yüzün *suwluĝ* “sulu” olması ile ifade edilmiştir. Dankoff (1983: 179), aşağıdaki beyitte geçen bu ifadeyi “yüzün parlaklığını koruması” biçiminde açıklamış, itibar ifadesini kullanmamıştır.

*yüzüng tutçı **suwluĝ** tutayın tise*

tilin sözleme sözni yalĝan usa (KB: 4297)

“Her vakit şeref ve itibarını muhafâza etmek istersen, ağızından yalan söz çıkarmamaĝa gayret et”

(Arat, 1959: 311)

Yüz suyu kavramına koştur olarak, *Kutadgu Bilig*'de *begler suwı* "beylerin suyu" ifadesinin beylerin itibarını kavramlaştırmak için kullanıldığı görülmektedir. Ögel (1995: 338) ve Dankoff (1983: 126) bu kullanımı beylerin ünü ile ilişkilendirse de Arat, (1959: 196) tercümesinde itibar ile ifade etmiştir.

yalawaç yawuz bolsa kıwçak kowı

*siziksiz tüker anda **begler suwı** (KB: 2639)*

"Elçi kötü, kof ve boş olursa, onun gittiği yerde şüphesiz beylerin itibarı kaybolur"

(Arat, 1959: 196).

Ögel (1995: 340), eski Türklerde *su gibi* sözün derin bir anlamı olan ve yerinde söylenmiş bir söz olduğunu, bunun için bilge olmak gerektiğini ifade eder. Aşağıda fazla konuşmanın sözün değerini azaltacağını anlatan beyitler yer almaktadır. Söz *suwı* "söz suyu" ifadesi sözün değerine, itibarına göndermede bulunmaktadır. Sözün değerinin azalması suyun azalması, eksilmesi, gitmesi ile ifade edilmektedir:

öküş sözleme söz serin til küdez

*öküş sözlemiş **söz suwı** kaldı az (KB: 4332)*

"Çok söz söyleme, kendine hâkim ol ve dilini muhafâza et; çok söylenen sözün kıymeti kalmaz"

(Arat, 1959: 313).

tilim tıdnumadı telim sözledi

*sözüm eksümedi **suwı** eksüdi (KB: 5436)*

"Dilim kendisini tutamadı ve çok konuştu; sözüm azalmadı fakat itibarı azaldı"

(Arat, 1959: 391)

*öküş sözleding **söz suwı** barmasun*

öküş sözke yalkar bu yalnguk ire (KB: 6628)

"Sözünü çok söyledin, dikkat et, tazeliğini kaybetmesin; çok sözden insan usanır ve bıkar"

(Arat, 1959: 475).

Yukarıdaki beyitte (6628) geçen *söz suwı bar-* ifadesini Arat, (1959: 475) "sözün tazeliğini kaybetmesi" ile, Dankoff (1983: 254) ise "sözün parlaltısını kaybetmesi" ile açıklamışsa da *söz suwı* "söz suyu" kavramını ifadenin geçtiği diğer beyitlerde (4332, 5436) olduğu gibi burada da itibar ile ilişkilendirmek mümkündür. Nitekim Arat, (1959: 313; 391) 4332 ve 5436 numaralı beyitlerde bu ifadeyi itibar, değer ile açıklamıştır. Dankoff (1983: 180; 216) *söz suwı* ifadesinin geçtiği diğer beyitlerde de kavramı parlıtı ile açıklamıştır. Sözün tazeliğini kaybetmesi ya da parlaltısının azalması, geçerliliğini yitirerek değerini kaybetmesi ile örtüşmektedir. Söz *suwı* kullanımında görülen bu kavramlaştırma *yüz suwı* (275, 737, 2007, 2207, 3078, 4289, 4297, 5516, 5518, 6040, 6108) ve *begler suwı* (2639) kullanımları ile bir koşutluk oluşturmaktadır. *Yüz suwı* kişinin itibarına, *söz suwı* sözün itibarına, *beg suwı* ise beyin itibarına göndermede bulunmaktadır.

Güzel Söz Sudur

Kutadgu Bilig'de güzel sözün su aracılığı ile metaforik olarak anlaşıldığı görülmektedir. Güzel sözün etkisi suyun temizliği, arılığı, hayat veren besleyiciliği aracılığı ile kavramlaştırılmıştır. Aşağıdaki beyitte güzel söz ve devlet akarsu aracılığı ile metaforik olarak ifade edilmektedir. Su nasıl durmadan akararak dünyayı dolaşırsa güzel söz de öyle dolaşmaktadır:

akar suw yorık til bu kut turmadı

ajun tezgünürler yorıp tınmadı (KB: 669)

"Akarsu, güzel söz ve devlet, bunlar durmadan, yorulup-dinlenmeden dünyayı dolaşırlar"

(Arat, 1959: 59)

Beylerin sözleri ve nasihatleri güzel sözdür. Güzel söz su gibi hayat verici, yetiştiricidir:

*kişi köngli bağ ol yaşarğu **suwı***

bu begler sözi birle edgü sawı (KB: 1807)

"İnsanın gönlü bir bahçedir; onu yetiştiren su, beylerin sözleri ve nasihatleridir"

(Arat, 1959: 138)

Söz bazen, ateş bazen sudur. Kötü söz ateştir, yakar; güzel söz ise bereket getirir:

*ağızdın ara ot ara **suw** çıkar*

birisi itigli birisi yıkar (KB: 2686)

"Ağızdan bâzan ateş, bâzan da su çıkar; bunların biri yapar, biri de yıkar"

(Arat, 1959: 199)

Bilgi Sudur

Bilgi, *Kutadgu Bilig*'de su aracılığı ile metaforik olarak anlaşılan kavramlardan biridir. Suyun doğayı beslemesi ve devamlı varlığını sürdürmesi ile bilginin insan zihnini beslemesi ve sonunun olmaması örtüşmektedir. Aşağıdaki beyitte bilgili kişinin sözü su aracılığı ile anlatılmaktadır:

biliglig sözi yirke suw teg turur

*akıtsa **suwuğ** yirde ni'met önür (KB: 972)*

"Bilginin sözü toprak için su gibidir; su verilince, yerden nimet çıkar"

(Arat, 1959: 81)

Aşağıdaki beyitlerde bilgili kişinin sözünün sürekliliğini ve arılığını anlatmak için sudan yararlanılmıştır:

*Üyük çim osuğluğ bolur bilgeler
çıkır **suw** kayuda adak tepseler (KB: 974)
“Âlimler sulak yerlere benzerler; nereye ayak vururlarsa, oradan su çıkar”*

(Arat, 1959: 81)

Akan duru pınarın suyunun sürekliliği bilginin sonsuzluğu ile örtüşmektedir:

*biliglig kişining sawı eksümez
akıglı süzük yul **suwi** eksümez (KB: 973)
“Bilgili insanın sözü eksilmez; akan duru pınarın suyu kesilmez”*

(Arat, 1959: 81)

Aşağıdaki beyitte bilgi, deniz ile kavramlaştırılmıştır. Bilginin sonsuzluğu denizin uçsuz bucaksızlığı ile örtüşmektedir. İnsanın engin denizin suları karşısındaki durumu bir serçe ile anlatılarak serçenin engin denizin suyundan ancak kendi vücudunca yararlanabileceği ifade edilmektedir:

*bilig bir tengiz ol uçı yok tüpi
neçe **suw** kötürgey semürgük sora (KB: 6609)
“Bilgi bir denizdir, onun ucu-bucağı yoktur; serçe emse emse bundan ağzına ne kadar su alabilir”*

(Arat, 1959: 474)

Bey Sudur

Kutadgu Bilig'de beylerin su aracılığı ile metaforik olarak anlaşıldığı beyitler yer almaktadır. Beyliğe uygun beyin nasıl olması gerektiğinin anlatıldığı bölümde yer alan şu beyitlerde beyin su aracılığı ile metaforik olarak ifade edildiği görülmektedir:

*kara tengsizin barça begler iter
begi kılssa tengsiz anı kim yeter (KB: 2107)
“Halkın bütün uygunsuzluklarını beyler düzeltir; bey uygunsuzluk ederse, onu kim yola getirir”*

(Arat, 1959: 159)

*arıgsızın yalnguk **suwun** yup arır
kalı artasa **suw** negün yup arır (KB: 2108)
“İnsan temiz olmayan şeyleri su ile yıkayıp temizler; eğer su kirlenirse, o ne ile ve nasıl temizlenir”*

(Arat, 1959: 159)

Beyin doğru olması gerektiği suyun temizleyici, arıtıcı özelliğinden yararlanılarak anlatılmaktadır. Su kirlenirse arıtıcı özelliği ortadan kalkar, beyin kendisi de temiz, arı olmazsa halkı adaletle yönetemez. Aşağıdaki beyitte ise beylerin bazen su bazen ateş olduğundan söz edilmektedir:

*ara ot bolur kör ara **suw** bolur
ara küldürür kör ara yıglatur (KB: 4096)
“Onlar [beyler] bâzan ateş olurlar, bak, bâzan su olurlar; bâzan güldürürler fakat bâzan da insanı ağlatırlar”*

(Arat, 1959: 297)

Anlayış Sudur

Köz suwı “göz suyu” ve *közi suwlan-* “gözünü sulan-” ifadelerinin *Kutadgu Bilig*'de metaforik olarak kullanıldığı görülmektedir. Ögel (1995: 335), yüz suyu ve göz suyu kavramlarının “eş olarak” kullanıldığını ve aralarında bir ilişki kurulduğunu belirtir. Aşağıdaki beyitler incelendiğinde göz suyunun anlayış kavramına göndermede bulunduğu anlaşılmaktadır. Söz konusu beyitlerde itibar kavramını anlatmak için kullanılan *yüz suwı* ile anlayış kavramını anlatmak için kullanılan *köz suwı* ifadelerinin birlikte kullanılmaları dikkat çekicidir. Arat, (1959: 152, 165) göz suyunu “anlayış” ile, gözünü sulanmasını ise “gözünü parlaması” ile açıklar. Dankoff (1983: 105, 112) göz suyunu “göz yaşı” biçiminde, gözünü sulanmasını ise “gözünü şeref suyu ile parlaması” biçiminde açıklar. Gözlerdeki bu parlamanın metonimik² olarak anlayış kabiliyetinin artmasından kaynaklandığı düşünülebilir.

*bayat kimke birse uwut **köz suwi**
angar birdi devlet tükel yüz suwı (KB: 2007)
“Tanrı kime hayâ ve iz'ân vermişse, ona devlet ile birlikte bütün şerefleri vermiş demektir”*

(Arat, 1959: 152)

*uwut birle yalnguk yüzi suwlanur
uwut bolsa ötrü **közi suwlanur** (KB: 2207)
“Hayâ ile insanın şerefi artar; hayâ sahibinin bundan dolayı gözü parlar”*

(Arat, 1959: 165)

2 Düzdeğişmece ya da ad aktarması olarak da adlandırılan metonimi bir kavramın bütün-parça, sebep-sonuç, genel-özel, somut-soyut gibi ilişkiler yoluyla başka bir kavram yerine kullanılmasıdır. Metafora bir kavramın diğeri açısından anlaşılması söz konusu iken metonimide bir kavramın diğeri yerine kullanılması söz konusudur. Bu nedenle metafora iki farklı kavramsal alandan, metonimide ise bir kavramsal alandan söz edilir. Geniş bilgi için Lakoff & Johnson, 1980: 36-40; Kövecses & Radden 1998: 39; Aksan, 2009: 69; Kövecses, 2010: 173.

Kutadgu Bilig'deki bu kavramlaştırma biçimi aşağıda yer alan beyitte örneği görülen *Anlamak Görmektir* metaforu ile de örtüşmektedir. Bu metaforda soyut bir kavram olan anlamak, görmek açısından anlaşılmaktadır. Bir şeyi anlamak onu görmekle örtüşmektedir:

kör ewren tuçı ewrilür

anung birle teziginç yime teziginür (KB: 126)

“Bak, feleği yarattı durmadan döner; onunla birlikte hayat da durmadan devreder”

(Arat, 1959: 20)

Kanun Akarsudur

Kutadgu Bilig'de törünün “kanun” su aracılığı ile metaforik olarak ifade edildiği görülmektedir. Kanunu anlatmak için suyun hayat veren, bitkileri yeşerten, toprağı canlandıran özelliğinden yararlanılmaktadır. Burada kanun ile kastedilen doğru idare ve düzendir. Su nasıl toprağı canlandırır, bitkileri yeşertirse doğru kanun ve adalet de ülkeyi, insanları refaha kavuşturur. Zulüm, adaletsiz yönetim ateştir; kanuna uygun adaletli yönetim ise sudur. Ateş nasıl yakarsa zulüm de öyle yakar, su ateşi nasıl söndürürse adil yönetim de zulmü önler, refah ve mutluluk getirir. Aşağıda kanun kavramının su aracılığı ile metaforik olarak anlaşıldığı beyit yer almaktadır:

köyer ot turur küç yağusa küyer

törü **suw turur** aksa ni'met öner (KB: 2032)

“Zulüm yanar âteştir, yaklaşıyor yakar; kanun sudur; akarsa nimet yetiştir”

(Arat, 1959: 153).

Mutluluk Sudur

Yüzü sulanmak, *Kutadgu Bilig*'de itibardan farklı olarak mutluluğu ifade etmek için de kullanılmaktadır. Mutlu olan insanın yüzü sulanmakta, parlamaktadır. Yüzün mutluluktan parlamasında sebep-sonuç ilişkisine dayalı bir metonimi de söz konusudur. Mutluluğun yüz suyu aracılığı ile metaforik olarak anlaşıldığı bu kavramlaştırmada aynı zamanda *Yüz Duyguların Kapsayıcısıdır* metaforundan da söz edilebilir. Aşağıdaki beyitte yüzün sulanmasını Arat, (1959: 183) mutlulukla ilişkilendirirken Dankoff (1983: 120) “gözlerin nemlenmesi” ile açıklamıştır. Gözlerin nemlenmesi de mutlulukla ilişkilidir çünkü gözleri nemlenen kişinin kalbi sevinçle genişler (Dankoff 1983: 120).

bu körklüg yüzüg körse yüz **suwlanur**

köngül açlur anda bu can yimlenür (KB: 2465)

“Bu güzel yüzü görünce, insanın yüzü güler; içi açılır ve canı zevk bulur”

(Arat, 1959: 183)

Ögel (1995: 335), aşağıdaki beyitte geçen *bu yüz körkinge suw iker iki köz* ifadesinde Türklerdeki “su içme ve kanma” anlayışının “güzele bakma ve kanma” anlayışı ile bağdaştırıldığını belirtir. Bu beyitte gözlerin su içmesi mutluluğu ifade etmek için kullanılmaktadır. Gözler güzellik karşısında su içerek parlamaktadır. Mutluluğun gözlerdeki su aracılığı ile metaforik olarak ifade edildiği bu kavramlaştırma aynı zamanda *Gözler Duyguların Kapsayıcısıdır* metaforunu da yansıtmaktadır.

idi edgü neng bu kişi körki yüz

bu yüz körkinge **suw iker** iki köz (KB: 2467)

“İnsanda bu yüz güzelliği çok iyi bir şeydir; yüz güzelliği karşısında gözler parlar”

(Arat, 1959: 183)

Şöhret Sudur

Kutadgu Bilig'de şöhret kaçınılması gereken bir şey olarak yer almakta ve akarsu olarak kavramlaştırılmaktadır. Akarsu, önüne geleni alır götürür; ona kapılmamak gerekir. İnsan şöhret hevesine kapılırsa akarsuya kapılmış gibi olur. Akarsu nasıl insanı istemediği yerlere sürüklerse şöhret hırsı da öyle sürükler. Bu kavramlaştırmada insanın akarsuya kapıldığında kontrolü kaybetmesi ile şöhretin yol açtığı olumsuzluklar karşısında kontrolü kaybetmesi örtüşmektedir. Aşağıda şöhretin akarsu aracılığı ile metaforik olarak ifade edildiği beyit yer almaktadır:

bu üç nengke bolma yakın koşnısı

küyer ot **akar suw** bu begler küsi (KB: 4097)

“Şu üç şeye yakın komşu olma: yanar ateş, akarsu ve bu beylerin şan ve şöhreti”

(Arat, 1959: 297)

Hayat Kaptaki Sudur

Odgurmuş'ın rüya tabiri yaptığı bölümde hayat kadehteki su aracılığı ile metaforik olarak anlaşılmaktadır. Önceki bölümlerde Odgurmuş rüyasında bir kaptaki suyun tamamını içtiğini söyler. Ögdülmüş, Odgurmuş'ın rüyasının çok iyi ve çok güzel olduğunu, kaptaki suyu içmesinin kendisi ve neslinin uzun hayata sahip olacağına delalet ettiğini söyler. Odgurmuş ise rüyasını farklı şekilde tabir eder. Kaptaki suyun yarısı içilirse bırakılan suyun hayatın geri kalanına delalet ettiğini söyler. Kaptaki suyun tamamını içtiği için hayatını tamamlamış olduğunu düşünür. Odgurmuş'ın rüyasında içtiği su metaforik olarak hayata yorulmuştur, hayat kaptaki su olarak kavramlaştırılmıştır. Aşağıda Odgurmuş'ın kendi rüyasını tabir ettiği beyitler yer almaktadır:

ıdıslıg suwuğ men tükel içmişim

tiriglikke yördüng uzatting yaşım (KB: 6057)

“Benim kaptaki suyu alıp içmiş olmamı sen hayata yordun ve ömrümü uzattın”

(Arat, 1959: 434).

tiriglik bolur **suw** sen aymış teg ök
yarım içse kalsa yarımı ülüg (KB: 6058)
“Su, eğer yarısı içilir ve yarısı bırakılırsa, senin dediğin gibi hayata delâlet eder”

(Arat, 1959: 434).

yarım **suw** içip kodtum erse yarım
yarım kalğay erdi tirigliklerim (KB: 6059)
“Ben de suyun yarısını içip, yarısını bıraksa idim, ömrümün yarısı kalmış olurdu”

(Arat, 1959: 434).

ıdışlıg suwuğ içtim emdi tükel
tükettim tiriglik esen edgü kal (KB: 6060)
“Kaptaki suyun tamamını içtim ve hayatımı tamamladım, sen sağ ve hoşça kal”

(Arat, 1959: 434).

ıdışlıg suwuğ tüşte içse yarım
tüke di tiriglik yarımı birim
kalı içse **suwnı** tüketü tükel
tüke di tiriglik kazıldı kırım (KB: 6062, 6063)

“Rüyâda bir kaptaki suyun yarısı içilirse, hayatın yarısı tükendi ve yarısı borç olarak kaldı; eğer suyun tamamı sonuna kadar içilirse, hayat sonuna erdi ve mezar kazıldı demektir.”

(Arat, 1959: 434).

Sonuç

Kutadgu Bilig'deki su ile ilgili metafor ve metaforik ifadelerin incelendiği bu çalışmada içerisinde *suw* “su” sözcüğü geçen seksen bir beyit belirlendi. Bu beyitlerin otuz dördünde su ile ilgili otuz altı metaforik ifade görüldü. Eserde bu otuz altı metaforik ifadenin yansıttığı dokuz metafor yer almaktadır. İçerisinde su sözcüğü geçen beyitlerin hemen hemen yarısı su ile ilgili metaforik ifadeler içermektedir, bu önemli sayılabilecek bir orandır. Yusuf Has Hacib; itibar, bilgi, anlayış, kanun, güzel söz gibi çeşitli konulardaki düşüncelerini su metaforları üzerinden ifade etmektedir. Su, Yusuf Has Hacib'in belirli konulardaki düşüncelerini ifade etmesinin bir aracı olarak karşımıza çıkmaktadır. *Kutadgu Bilig*'de geçen su metaforları ve bu metaforları yansıtan metaforik ifadelerin sayısal olarak dağılımı Tablo 1'de gösterilmiştir.

Tablo 1.
***Kutadgu Bilig*'de Geçen Su Metaforlarının Dağılımı**

Kutadgu Bilig'de geçen su metaforları	Metaforik ifade sayısı
İtibar Sudur	15
Hayat Kaptaki Sudur	6
Bilgi Sudur	4
Güzel Söz Sudur	3
Bey Sudur	2
Anlayış Sudur	2
Mutluluk Sudur	2
Kanun Akarsudur	1
Şöhret Sudur	1
Toplam	36

Yusuf Has Hacib'in en sık kullandığı metaforun *İtibar Sudur* olduğu görülmektedir. Eserde bu metaforu yansıtan on beş metaforik ifade kullanılmıştır. Yusuf Has Hacib'in itibarı çoğunlukla *yüz suwı* “yüz suyu” ile kavramlaştırması dikkat çekicidir. Bu kavramlaştırma bugün Türkiye Türkçesinde *yüzü suyuna* ve *yüzü suyu hürmetine* “birinin veya bir şeyin hatırına veya varlığına değer verildiği için” (*Türkçe Sözlük* 2011) ifadelerinde varlığını sürdürmektedir. Yüz suyu kavramına koşut olarak *begler suwı* “beyler suyu” ve *söz suwı* “söz suyu” kavramlarının da *Kutadgu Bilig*'de itibarı metaforik olarak ifade etmek üzere kullanıldığı görülmektedir. *Yüz suwı* kişinin itibarına, *söz suwı* sözün itibarına, *begler suwı* ise beyin itibarına göndermede bulunmaktadır.

Eserde *Bilgi Sudur* metaforunu yansıtan dört, *Güzel Söz Sudur* metaforunu yansıtan üç metaforik ifade kullanılmıştır. *Bey Sudur*, *Anlayış Sudur*, *Mutluluk Sudur* metaforlarını yansıtan ikişer metaforik ifade bulunmaktadır. *Kanun Akarsudur* ve *Şöhret Sudur* metaforlarını yansıtan birer metaforik ifade kullanılmıştır. Ayrıca rüya tabiri yapılan bir bölümde yer alan *Hayat Kaptaki Sudur* metaforunu yansıtan altı metaforik ifade bulunmaktadır.

Kutadgu Bilig'de su ile ifade edilen kavramların niteliği Türk kültüründe suya verilen önemi yansıtmaktadır. Suyun temiz, berrak, tatlı olması bakımından bilgi, güzel söz, itibar, anlayış gibi makbul olan kavramlara göndermede bulunması ayrıca önem taşımaktadır. Öte yandan beylerin ve kanun ile ifade edilen doğru idare ve düzenin nasıl olması gerektiği arındırıcı ve canlandırıcı özelliğinden hareketle su aracılığı ile anlatılmaktadır. Ögel (1995: 336), suyun bu özellikleriyle Türk kültüründe önemli bir yer bulduğunu ifade eder. Arzu edilmeyen bir durum olan şöhret hırsının akarsu ile kavramlaştırılmış olması ilginçtir çünkü akarsu *Kutadgu Bilig*'de temizliği ve besleyiciliği bakımından güzel söz ve kanun gibi arzu edilen, makbul kavramları anlatmak için de kullanılmaktadır.

İtibar Sudur, Anlayış Sudur ve Mutluluk Sudur metaforlarını yansıtan *yüz suwı, köz suwı, yüzi suwlan-, közi suwlan-* ifadelerinde insan bedeninden yararlanılmıştır. Kövecses (2000: 37), duyguların metaforik anlatımında insan bedeninin kapsayıcı olarak kavramlaştırılmasının evrensel yakın bir yol olduğunu ifade eder. Pek çok kültürde duygular bedenin içerisindeki oluşumlar olarak görülür. *Kutadgu Bilig*'de de yüz ve göz mutluluğun kapsayıcısı durumundadır. Bununla birlikte yüz ve gözün *Kutadgu Bilig*'de itibar ve anlayış gibi farklı kavramların da kapsayıcısı olduğu görülmektedir.

Hayat Kaptaki Sudur metaforunu yansıtan *ıdışlıg suw* "kaptaki su" ifadesi Türk kültüründe önemli yer tutan *âb-ı hayat* "efsanelere göre içen kimseye ölümsüzlük sağladığına inanılan bir su, bengi su, dirim suyu" (*Türkçe Sözlük* 2011) anlayışıyla örtüşmektedir. Ögel (1995: 340), bu anlayışın Türk kültürü ile birlikte Orta Doğu kültürlerinde de varlık gösterdiğini, *ıdışın* "kadeh" Türk kültüründe önemli bir yer tuttuğunu ifade eder.

Kutadgu Bilig'de geçen su metaforları ve bunları yansıtan metaforik ifadeler Karahanlı dönemi özelinde Türklerin suya verdiği değerini metaforik dil kullanımına önemli ölçüde yansıdığını göstermektedir. Söz konusu kullanımlarda itibar, bilgi, şöhrat, mutluluk, anlayış, güzel söz, hayat gibi kavramların yanında devlet yönetimine ilişkin beylik ve kanun gibi kavramların da su aracılığıyla metaforik olarak ifade edilmiş olması suyun Türk kültürü ve düşüncesinde taşıdığı öneme işaret etmektedir.

Yazar Katkıları: Fikir – A.D.A.; Tasarım – S.G.K.; Denetleme – S.G.K., A.D.A.; Kaynaklar – S.G.K.; Veri Toplanması ve/veya İşlemesi – S.G.K., A.D.A.; Analiz ve/veya Yorum – S.G.K.; Literatür Taraması – S.G.K., A.D.A.; Yazıyı Yazan – S.G.K.; Eleştirel İnceleme – S.G.K.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazarlar, çıkar çatışması olmadığını beyan etmiştir.

Finansal Destek: Yazarlar, bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Author Contributions: Concept – A.D.A.; Design – S.G.K.; Supervision – S.G.K., A.D.A.; Resources – S.G.K.; Data Collection and/or Processing – S.G.K., A.D.A.; Analysis and/or Interpretation – S.G.K.; Literature Search – S.G.K., A.D.A.; Writing Manuscript – S.G.K.; Critical Review – S.G.K.; Other – S.G.K.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: The authors have no conflicts of interest to declare.

Financial Disclosure: The authors declared that this study has received no financial support.

Kaynaklar

- Aksan, D. (2009). *Anlambilim Konuları ve Türkçenin Anlambilimi*. Engin Yayınevi.
- Arat, R. R. (1959). *Yusuf Has Hâcib Kutadgu Bilig II Tercüme*. Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Arat, R. R. (1979). *Kutadgu Bilig III İndeks*. (haz. K. Eraslan, O. F. Sertkaya, N. Yüce), Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları.
- Arat, R. R. (1999). *Kutadgu Bilig I Metin*. Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Dankoff, R. (1983). *Yūsuf Khāss Hājib Wisdom of Royal Glory (Kutadgu Bilig) A Turko-Islamic Mirror for Princes*. The University of Chicago Press.
- Evans, V. (2007). *A Glossary of Cognitive Linguistics*. Edinburg University Press. [\[Crossref\]](#)
- Evans, V. & Green, M. (2006). *Cognitive Linguistics an Introduction*. Edinburgh University Press.
- Gen, S. (2015). *Özbekçede Metaforlar*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. [\[Crossref\]](#)
- Kövecses, Z. (2000). *Metaphor and Emotion*. Cambridge University Press.
- Kövecses, Z. (2010). *Metaphor*. Oxford University Press.
- Kövecses, Z. & Radden, G. (1998). Metonymy: Developing a cognitive linguistic view [Electronic version]. *Cognitive Linguistics*, 9(1), 37-77. [\[Crossref\]](#)
- Lakoff, G. (1993). The Contemporary Theory of Metaphor. In A. Ortony (Ed.), *Metaphor and Thought* (2nd ed.). Cambridge University Press. 202-251.
- Lakoff, G. & Johnson M. (1980). *Metaphors We Live By*. The University of Chicago Press.
- Ögel, B. (1995). *Türk Mitolojisi (Kaynakları ve Açıklamaları ile Destanlar)*, II. Cilt. Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Pragglejaz, Group (2007). MIP: A Method for Identifying Metaphorically Used Words in Discourse [Electronic version]. *Metaphor and Symbol*, 22 (1), 1-39. [\[Crossref\]](#)
- Türkçe Sözlük*. (2011). Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Yu, N. (1998). *The Contemporary Theory of Metaphor A Perspective from Chinese*. John Benjamins Publishing Company.. [\[Crossref\]](#)

Structured Abstract

Kutadgu Bilig, a mesnevi written by Yusuf Has Hacib in Karakhanid Turkish in the 11th century, is the first work of Islamic Turkish literature. The name *Kutadgu Bilig* means fortune, state, and knowledge that gives happiness. It is an allegorical work that gives knowledge of rulership to rulers. The four characters in the work represent four characteristics. Küntogdı (Gündoğdu) justice, law; Aytodı (Aydoldu) happiness; Ögdülmüş (Övülmüş) mind and Odgurmış (Uyandırılmış) fate. *Kutadgu Bilig* is built on the speeches of these four characters.

Water is a concept of great importance in Turkish culture as it is the source of abundance, cleanliness, and life. The reflections of this value given to water are also seen in *Kutadgu Bilig*. In almost half of the couplets in which the word *suw* "water" is mentioned, the use of the word is metaphorical. When these couplets are reviewed, it is seen that some concepts such as reputation, knowledge, understanding, principality, and law, which the Turks attach importance to, are understood in terms of water. In addition to these, it is understood that concepts such as life, fame, happiness and the good word are conceptualized with water. In this study, water metaphors in *Kutadgu Bilig* are examined in terms of Conceptual Metaphor Theory. By emphasizing which concepts are understood in terms of water, it is aimed to show how the importance given to water by the Turks in the Karakhanid period reflected the use of metaphorical language.

Metaphor can be regarded as cross-domain mappings that are in the conceptual structure of people and can be expressed in linguistic forms. The contemporary understanding of metaphor sees metaphor as a product of not only language but also thought. It is accepted that metaphorical mappings are basically conceptual structures that manifest themselves in language. The fact that the metaphorical expressions about water in *Kutadgu Bilig* are remarkably large and varied supports this view. The aforementioned uses show how the importance of water in Turkish culture and thought is reflected in the language.

Metaphor has two dimensions, linguistic and conceptual, in that it is a product of thought as well as language. While the terms metaphor or conceptual metaphor express the thought dimension of metaphor, the term metaphorical expression refers to linguistic expressions that reflect mapping (Lakoff, 1993; Kövecses, 2010). According to the Conceptual Metaphor Theory, metaphors are shown in capital letters by expressing them as Conceptual Domain A Is Conceptual Domain B or Target-Domain Is Source-Domain (Lakoff, 1993: 207; Kövecses, 2010: 4). These stereotypes reflect the conceptual dimension of the metaphor. In this study, conceptual domain A or target domain terms refer to concepts that are understood through the water. The term conceptual domain B or source domain refers to water.

The sample of this study is *Kutadgu Bilig*. The concepts understood through water in *Kutadgu Bilig* and the metaphorical expressions they reflect were determined in the study. During the data collection process, Arat's *Kutadgu Bilig I Metin* (1999) was used. While determining the metaphorical expressions in the work, the metaphor determination method MIP developed by the Pragglejaz, Group was used. While doing this examination, Arat's (1979) *Kutadgu Bilig III Indeks* was used. The basic and contextual meanings of the lexical units in the couplets containing the word *suw* "su" were determined; words that are in a contradiction between their contextual meaning and their basic meaning are marked metaphorically. Metaphorical expressions reflecting the conceptual metaphor are shown below the related metaphor. The couplets containing metaphorical expressions about water are given with couplet numbers in *Kutadgu Bilig I Metin* (1999). In the transfer of couplets into Turkey Turkish, Arat's (1959) work named Yusuf Has Hâcib *Kutadgu Bilig II Tercüme* is adhered to. Relevant couplets are compared with Dankoff's (1983) *Yūsuf Khāss Hājib Wisdom of Royal Glory (Kutadgu Bilig) A Turko-Islamic Mirror for Princes*, and parts that are interpreted differently from Arat, (1959) are also indicated.

In *Kutadgu Bilig*, there are 81 couplets that contain the word *suw* "su". There are 36 metaphorical expressions about water in 34 of these couplets. It is seen that various concepts are understood in terms of water in these metaphorical expressions. Reputation is at the top of these concepts. The manuscript also includes couplets in which the concepts of the good word, knowledge, ruler, understanding, law, happiness, fame and life are conceptualized in terms of water. There are 9 metaphors reflected by 36 metaphorical expressions in the manuscript. The water metaphors in *Kutadgu Bilig* are Reputation is Water, The Good Word is Water, Knowledge is Water, Ruler is Water, Understanding is Water, Law is Water, Happiness is Water, Reputation is Water, Life is Water in a Container.

Reputation is the most frequent concept in *Kutadgu Bilig* understood in terms of water. Water is an indispensable substance that is valuable for everyone. In this respect, water, whose value is known to everyone, has been used to express reputation. It is seen in *Kutadgu Bilig* that reputation is understood in terms of the concepts of *yüz suwı* "face water" and *beg suwı* "ruler's water". The expression *yüzi suwlan-* "to get watery face" is also used in *Kutadgu Bilig* to express happiness, different from reputation. The face of the happy person is watering and shining. It is seen in *Kutadgu Bilig* that the good word is understood in terms of water. The effect of the good word is conceptualized with the cleanliness, purity, and life-giving nutritional of water. Knowledge is one of the concepts understood in terms of water in *Kutadgu Bilig*. The fact that water nourishes nature and maintains its continuous existence corresponds with the fact that information nourishes the human mind and that there is no end. In *Kutadgu Bilig*, there are also couplets in which the rulers are understood in terms of water. The fact that the rulers should be moral is explained by making use of the cleansing and purifying properties of the water. It is seen that the expressions of *köz suwı* "eye water" and *közi suwlan-* "to get watery eyes" refer to the concept of understanding metaphorically in *Kutadgu Bilig*. In *Kutadgu Bilig*, there are couplets in which the *törü* "law" is understood in terms of water. In order to explain the law, the life-giving feature of water, which makes plants green and enlivens the soil, is used. In *Kutadgu Bilig*, fame is something to be avoided and conceptualized as running water. Life is understood in terms of the water in the container in the part where *Odgurmış* makes a dream interpretation.

Almost half of the couplets with the word water contain metaphorical expressions about water; this is an important rate. Yusuf Has Hacib expresses his thoughts on various subjects such as reputation, knowledge, understanding, law, the good word through water metaphors. Water appears as a tool for Yusuf Has Hacib to express his thoughts on certain issues.